

NRC

HA

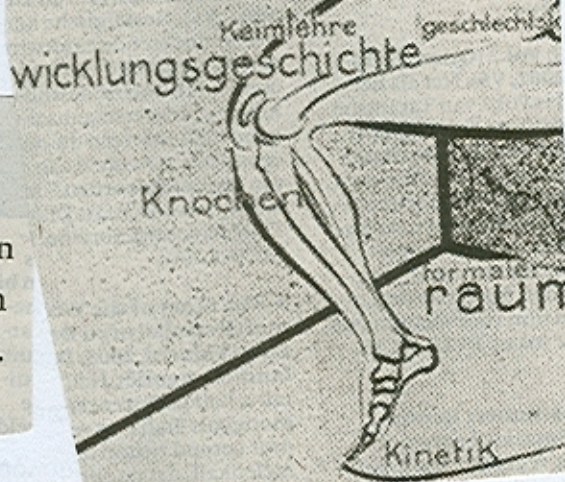

NRC HANDELSBLAD

ZATERDAG
30 DECEMBER
& ZONDAG
31 DECEMBER
2006
PAGINA 41

Langzaam maar zeker
wint de anglo-ameri-
kaanse filosofie terrein in
Nederland, ten koste van
de continentale filosofie.

F.A. Muller

Wetenschap & Onderwijs

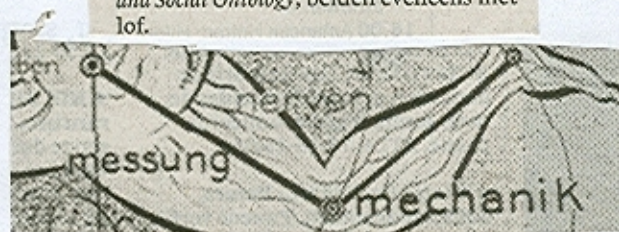
FUNDAMENTELE VERANDERING IN NEDERLANDSE FILOSOFIE

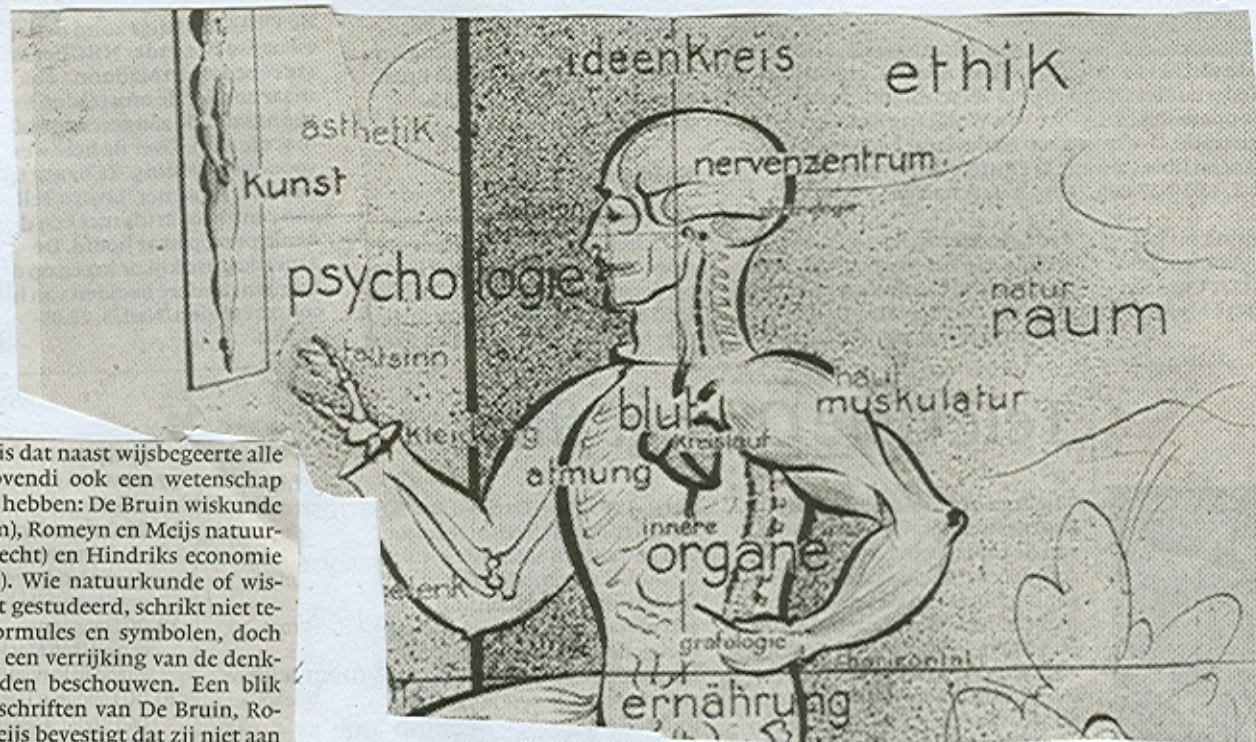
Denkend westwaarts

In de extreem diverse verzameling van alle filosofen op de wereld heeft zich in de vorige eeuw een breuklijn afgetekend. Aan de ene kant wonen de continentalen, aan de andere kant de anglo-austro-amerikanen, kortweg anglo's. Grofweg kan men zeggen dat anglo's meer naar de wetenschap neigen dan naar de kunst, terwijl dat voor de continentalen precies omgekeerd ligt, met alle gevolgen vandien. Anglo's stellen prijs op logische redeneringen en letterlijk taalgebruik. Continentalen bewandelen bij voorkeur dialectische denkwegen en schuwen metaforisch taalgebruik allerminst. Anglo's voeren een collectief vertoog over bepaalde filosofische problemen, waarin aanhoudend publiek geredetwist in tijdschriften en op conferenties oplossingen van de problemen naderbij moet brengen. Continentalen hakken liever alleen hun essayistische paadjes in de jungle van schijn & wezen, zonder veel acht te slaan op wat hun tijdgenoten schrijven. Typisch continentale denkers zijn Heidegger, Sartre, Lévi-Strauss, Merleau-Ponty, Foucault, Sloterdijk en de Franse post-modernisten (Derrida, Lyotard, Lacan). Typerende anglo-denkers zijn Bertrand Russell en G. E. Moore uit Cambridge, de logisch-positivisten (Carnap, Reichenbach, Ayer), de taalfilosofen (Ryle, Quine, Chomsky, Wittgenstein) en wetenschapsfilosofen als Popper en Putnam.

CONTINENTALE TRADITIE In Nederland heeft altijd een sterk continentale traditie geheerst. In een interview met deze krant vertelde Herman Philipse onlangs dat enkele decennia geleden ongeveer de helft van alle dissertaties gewijd was aan Heidegger. Maar anno 2006 zijn dergelijke dissertaties op de terugtocht. Anglo-proefschriften schieten als tulpen de poldergrond uit. Dit beeld rijst tenminste op uit het meest recente onderzoeksvisitaatierapport (oktober 2006) van de Nederlandse faculteiten der wijsbegeerte, verricht door de onafhankelijke stichting Quality Assurance Netherlands Universities (QANU, dat ook Akkidisch is voor 'maat' en waarvan het Latijnse canon afkomstig is). Ook aan de filosofische onderzoeksprojecten die de laatste jaren door NWO zijn gefinancierd tekent dit beeld zich af: de meeste zijn anglo-austro-amerikaans, aangevuld met enkele geschiedkundige projecten. Er is iets fundamenteel aan het veranderen in de Nederlandse wijsbegeerte.

Ter illustratie neme men lukraak vier proefschriften die vorig jaar het licht zagen. Wat in de natuurwetenschap de norm is, te weten dat proefschriften gebaseerd zijn op artikelen gepubliceerd in internationale, peer-reviewed tijdschriften met aanzien, geldt onverkort voor deze vier filosofische proefschriften. Bravo. Aan de Universiteit van Amsterdam promoveerde B.P. de Bruin (geb. 1975) op *Explaining Games. On the Logic of Game Theoretic Explanations*, aan de Rijksuniversiteit Groningen promoveerde J.W. Romeyn (1975) met lof op *Bayesian Inductive Logic: Inductive Predictions from Statistical Hypotheses*, en aan de Erasmus-Universiteit Rotterdam promoveerden W. Meijs (1976) op *Probabilistic Measures of Coherence*, in slechts twee jaren, en F.A. Hindriks (1974) op *Rules & Institutions: Essays on Meaning, Speech Acts and Social Ontology*, beiden eveneens met lof.

Wat opvalt is dat naast wijsbegeerte alle vier promovendi ook een wetenschap gestudeerd hebben: De Bruin wiskunde (Amsterdam), Romeyn en Meijs natuurkunde (Utrecht) en Hindriks economie (Rotterdam). Wie natuurkunde of wiskunde heeft gestudeerd, schrikt niet terug voor formules en symbolen, doch zal deze als een verrijking van de denk-mogelijkheden beschouwen. Een blik in de proefschriften van De Bruin, Romeyn en Meijs bevestigt dat zij niet aan formulefobie lijden — een aandoening die in de wijsbegeerte helaas nog steeds wijd verbreid is. De Bruin is naarstig in de weer met de wiskunde van de speltheorie, die in de economie wordt toegepast, en speurt naar antropologische vooronderstellingen van speltheoretische modellen. Romeyn en Meijs maken driftig gebruik van de waarschijnlijkheidsleer, die gedurende de laatste decennia deel is gaan uitmaken van iedere serieuze denkgereedschapskist. Alle vier proefschriften gaan over kennis en de verwerving daarvan. De Bruin, Hindriks en Romeyn zijn thans nog werkzaam in de academische wereld, maar de razendsnelle promovendus Meijs waart thans rond in het internationale bankwezen.

Meijs richt zich in zijn proefschrift op de vraag wanneer een verzameling beweringen coherent is. Coherentie ver-

Coherentie is sterker dan consistentie

schildt van consistentie, dat 'zonder tegenspraken' betekent. Coherente verzamelingen beweringen zijn altijd consistent, maar ze zijn bovenop consistent nog iets, wat coherentie logisch sterker maakt dan consistentie. Wat dat iets precies is, dat is de vraag; voeg het aan consistentie toe en men krijgt coherentie.

Stel dat iemand je vertelt zijne excellentie J.P. Balkenende incognito te hebben zien rondschuiven in een achterbuurt van nachtelijk Bangkok, op zoek naar knapen die hun vleselijke diensten aanbieden voor een financiële vergoeding. Waarom zijn we geneigd een dergelijk bericht te verwerpen? Of het onwaar is, dat weten we immers niet zeker. We zijn er niet bij geweest. Een dergelijk bericht

kunnen we toevoegen aan alles wat we over premier Balkenende weten zonder dat er logische tegenspraken ontstaan in de verzameling beweringen over de demissionaire minister-president. Maar de aldus ontstane verzameling is niet langer coherent. Daarom zijn we geneigd het bericht te verwerpen. Zie hier de kracht van coherentie.

EPISTEMISCHE DEUGD Meijs heeft onderzocht of coherentie een zogeheten epistemische deugd is: alles wat wij over premier Balkenende weten plus genoemd bericht resulteert in een verzameling beweringen die incoherenter is dan wanneer we de ontkenning van dat bericht toevoegen. Als coherentie een epistemische deugd is, dan dienen we de voorkeur te geven aan laatst genoemde verzameling en dus het bericht te verwerpen.

Dit denkbeeld heeft ook toepassingen in de wetenschapsfilosofie. Wetenschapsbeoefenaren schuiven vaak hypothesen en theorieën van tafel omdat ze niet goed zijn in te passen in onze bestaande kennis. Onze wetenschappelijke kennis zou door hun toevoeging aan coherentie verliezen. Blijkbaar erkennen ook wetenschapsbeoefenaren coherentie als een epistemische deugd. Meijs heeft ook onderzocht of men coherentie kwantitatief kan maken en of coherentie een aanwijzing is voor waarheid. Hiervoor is Meijs met modellen uit de waarschijnlijkheidsleer aan de slag gegaan. Een pessimistische conclusie van Meijs luidt dat er geen maten van coherentie in omloop zijn die alle facetten van coherentie dekken.

Romeyn stort zich met frisse moed op het aloude logische inductieprobleem van Hume: hoeveel liegende politici we ook zien, we mogen nooit concluderen dat alle politici leugenaars zijn, want morgen kunnen we een politicus tegenkomen die altijd de waarheid spreekt. Men zegt dat inductief redeneren, vanuit een aantal bijzondere gevallen naar een algemeen geval, niet waarheidsrouw is: een ware praemisse toevoegen

• *'De mens in de cirkel der ideeën' van Oskar Schlemmer*

(daar woont een eerlijke politicus) kan de inductieve conclusie (alle politici zijn leugenaars) onwaar maken. Dit is bij deductief redeneren onmogelijk. Daar geldt dat ware conclusies altijd tot ware consequenties leiden en dat ware praemissen toevoegen nooit iets aan de geldigheid van de redenering of de waarheid van de conclusie af kan doen. Karl Popper ontwikkelde een louter 'deductivistische' visie op de wetenschap, waaruit ieder spoor van inductie moest zijn weggeboend. Toch blijft iedere wetenschapsbeoefenaar vrolijk inductief redeneren, en theorieën, modellen en hypothesen inductief rechtvaardigen. Alle mensen doen dat trouwens. Wie zijn vinger in het vuur heeft gehouden en weet hoe dat voelt, die is overtuigd dat vuur ook de volgende keer pijn zal doen en zal voortaan zijn vinger niet in het vuur steken. Inductie op basis van een enkel geval! Maar hoe zit het dan met die eerlijke politicus? Kortom, wanneer is inductie wel betrouwbaar en wanneer niet?

In navolging van de zogeheten Bayesiaanse kenleer, die de waarschijnlijkheidsleer aanwendt om de graad van overtuiging in individuen te quantificeren, en bijhoudt hoe een overtuiging verandert wanneer men kennis neemt van nieuwe bevindingen, betoogt Romeyn dat men het logische inductieprobleem tot volle tevredenheid kan oplossen. Hij prijst zijn dissertatie aan als een huwelijksakte voor Popper en Carnap. Dit is ontegenzeggelijk een fraai staaltje van filosofische vooruitgang.

Tekenend voor de verschuivende breuklijn in de Nederlandse filosofie is deze even intrigerende als uitdagende stelling van Romeyn: 'De wijsbegeerte is mooi vanwege haar helderheid, maar ook vanwege haar in het oog springende onvermogen. Wie dat onvermogen met eloquente onhelderheid probeert te compenseren, brokkent dubbele schade.'

FILOSOOF JOS DE MUL REAGEERT OP COLLEGA MULLER

Wishful thinking

Filosoof Muller

schreef vorige week in deze bijlage dat er zich een fundamentele verandering aftekent in het Nederlandse filosofie-onderzoek. Maar dat is niet zo, betoogt *Jos de Mul*.

WAAR VROEGER de continentale – Duitse en Franse – filosofie domineerde, schreef Muller vorige week, daar wint nu de Anglo-Amerikaanse filosofie gestaag terrein. Niet langer Heidegger en Foucault, maar wetenschapsfilosofen als Popper en Putnam zetten de toon. Muller heeft daar ook een verklaring voor. Waar continentalen zich door de kunst laten inspireren tot het schrijven van essays vol idiosyncratische metaforen, daar schitteren de Anglo's, in navolging van de natuurwetenschappen, door logisch redeneren en het collectief oplossen van problemen. Het is dan volgens Muller ook niet verwonderlijk dat het onderzoek van de Anglo's in de recente onderzoeksvisitatie van de QANU (Quality Assurance Netherlands Universities) zo goed is beoordeeld en dat de Anglo-proefschriften als tulpen uit de poldergrond schieten. Een prikkelend betoog. Jammer alleen dat het niet klopt. Dat Muller in zijn betoog een even karikaturaal als achterhaald beeld schetst van de tegenstelling tussen continentale en Anglo-Amerikaanse filosofie is nog tot daar aan toe, maar dat hij zich beroept op het QANU-rapport riekt naar boerenbedrog. Niets in dit rapport wijst op een fundamentele verschuiving richting Anglo-filosofie. Wanneer we het naast het vorige

visitatierapport uit 2000 leggen, wordt onmiddellijk duidelijk dat het aandeel van beide tradities nagenoeg gelijk is gebleven. Ook de suggestie dat de Anglo-filosofie de continentale kwalitatief voorbijstreeft, wordt door het rapport gelogenstraf. Het tegendeel lijkt waar: over de gehele linie genomen is de kwaliteit van de Anglo-Amerikaanse wetenschapsfilosofie volgens de pikant genoeg geheel uit Anglo's bestaande commissie sinds 2000 juist afgenomen. Weliswaar is de kwaliteit in Utrecht en Rotterdam licht gestegen, maar daar staat tegenover dat de Groningse, Nijmeegse en Tilburgse wetenschapsfilosofen in sterkere mate zijn teruggevalen. Continentale filosofen uit Nijmegen, Twente en Rotterdam worden door de commissie daarentegen juist beter beoordeeld dan in 2000 en zij scoren daardoor hoger dan de laatstgenoemde Anglo's. De verschuivingen spelen zich overigens grotendeels af op de schaal tussen 'very good' en 'excellent'. Maar duidelijk is dat het op basis van het QANU-rapport onzinnig is te spreken van een fundamentele verschuiving richting Anglo-Amerikaanse filosofie.

TULPEN Ook Mullers stelling dat de Anglo-proefschriften in tegenstelling tot continentale als tulpen uit de poldergrond schieten, dient met een stevige korrel zout te worden genomen. Als ik Rotterdam als voorbeeld mag nemen: de onderzoeksgroep waartoe Muller behoort, bracht in de gevisiteerde periode vier proefschriften voort. Aan die universiteit vonden in de even grote continentale onderzoeksgroep in diezelfde periode ruim twee keer zoveel promoties plaats. Opvallend is dat Anglo's nogal kwistig zijn met cum laudes, maar dat zegt gezien het oordeel van de commissie meer over eigendunk dan over wetenschappelijke kwaliteit. Ik heb in de promotiecommissie van twee van de vier door Muller genoemde proefschriften gezeten en zonder afbreuk te willen doen aan hun bovengemiddelde kwaliteit, waren ze ook naar mijn mening niet beter dan de betere continentale proefschriften die ik in dezelfde periode heb mogen beoordelen. Dat Anglo-proefschriften gebaseerd zijn op artikelen die in internationale, peer reviewed tijdschriften met aanzien zijn gepubli-

ceerd, is zeker een indicatie voor hun kwaliteit. Maar de continentale traditie, die veel meer gebaseerd is op boekpublicaties, kent een vergelijkbare kwaliteitswaarborg. Zo zijn er de afgelopen periode verschillende continentale proefschriften door vooraanstaande academische uitgeverij geaccepteerd op basis van internationale peer review. Bijvoorbeeld Peter-Paul Verbeeks in Twente verdedigde *What Things Do. Philosophical Reflections on Technology, Agency and Design* (Penn University Press, 2005) en André Nusselders in Rotterdam verdedigde *Interface Fantasy. A Lucanian Cyborg Ontology* (Massachusetts Institute of Technology Press).

ONBEVANGEN Dat ik deze twee proefschriften als voorbeeld neem, is niet toevallig. Ze behoren beide tot de filosofie van de techniek en deze discipline behoort volgens het QANU-rapport samen met het historisch-filosofisch onderzoek tot het beste wat de Nederlandse filosofie te bieden heeft. Opvallend is nu dat de techniekfilosofen – behalve in Twente en Rotterdam ook actief in Delft en Eindhoven – onbevangen aanknopen bij zowel de continentale als de Anglo-Amerikaanse traditie. Volgens mij is het internationale succes van de Nederlandse techniekfilosofen er nu precies in gelegen dat zij niet slaafs Duitse, Franse of Anglo-Amerikaanse voorbeelden na-ijlen, maar deze op een originele wijze combineren. Muller daarentegen houdt vast aan het clichématige vijandbeeld dat de logisch-positivisten in de jaren dertig van de vorige eeuw introduceerden. Daardoor blijft hij blind voor de werkelijkheid om hem heen. Hier vertoont hij merkwaardig genoeg gelijkens met Hegel, de continentaalste aller denkers, die, geconfronteerd met de kritiek dat zijn systeem niet correspondeerde met de werkelijkheid, zijn criticus toebeet: "Um so schlimmer für die Wirklichkeit!". Coherentie – dat ben ik van harte met Muller eens – is een lovenswaardige epistemische deugd, maar enige overeenstemming met de realiteit kan ook geen kwaad.

Jos de Mul is hoogleraar wijsgerige antropologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Wishfull thinking 1

In NRC Handelsblad schreef ik een artikel dat grotendeels handelde over enkele recente filosofische proefschriften die over kennis en wetenschap gaan ('Denkend westwaarts', W&O, 30 december 2006). Het leek mij interessant de lezers van de bijlage W&O daar eens van op de hoogte te stellen, omdat je daar nooit iets over leest in de krant. Ofschoon het recente onderzoeksvisitatierapport en de scheiding tussen anglo-austro-amerikaanse en continentale wijsbegeerte daartoe slechts de inleiding vormde, inclusief de mededeling dat de eerste gestaag groeit, klopt er van die inleiding volgens Jos de Mul (*Wishfull thinking*, W&O 6 januari 2007) geen hout: in een mengsel van motieven-hengelij, anekdotisch bewijsmateriaal, verkeerde vergelijkingen en statistische redeneerfouten beschuldigt hij mij van boerenbedrog en van het schetsen van een beeld dat niet overeenstemt met de werkelijkheid.

Wanneer men beseft dat er een kwart eeuw geleden van anglo-filosofie, van publiceren in internationale peer-reviewed tijdschriften (waar continentale wijsgeeren een broertje dood aan hebben), en idem dito subsidie-aanvragen & -toekenningen voor onderzoek nog nauwelijks sprake was in wijsgerig Nederland, dan leidt het vermeende feit dat de anglo-boom en de continentale boom der wijsbegeerte anno nu reeds even hoog zijn (De Mul spreekt van een balans), onvermijdelijk tot de conclusie dat de anglo-filosofie is gegroeid als kool in Nederland. Ten einde dit formidabele feit te verhullen, gaat De Mul het meest recente visitatierapport, uit 2006, plotsklaps vergelijken met het rapport uit 2000 (iets wat ik nergens doe), en trekt zijn evenwichtsconclusie. Dat is net zoiets als twee bomen zes maanden lang vergelijken, vervolgens constateren dat er vanaf een afstand nauwelijks enig verschil waarneembaar is, en dan concluderen dat er geen sprake is van groei. Nogmaals, ruim een kwart eeuw geleden bestond de anglo-boom er nog niet en het bewijs voor het feit dat die boom nu wel bestaat vindt

men onder andere in dat visitatierapport. En laten we onze blik eens richten op twee relevante mootjes werkelijkheid: het aantal wijsgeren werkzaam in de academische wereld, en de toegekende onderzoekssubsidies van NWO. Volgens het visitatierapport waren er in 2005 afgerond 130 voltijdsbanen in de academische wijsbegeerte, met de Leidse wijsgeeren erbij geteld (die niet in het visitatierapport voorkomen) komt men op 22 geschiedenis, die anglo noch continentaal zijn, 48 continentaal en 77 anglo. Dit betekent dat de anglo-boom niet even groot is als de continentale boom, zoals De Mul beweert, maar er met 55% bovenuit torent. De bladeren anekdotisch bewijsmateriaal die De Mul door de lucht laat dwarrelen, kunnen daar geen sikkepit aan af doen. Van de drie keizerlijke NWO-

subsidies *veni* (voor beginnende onderzoekers), *vidi* (voor gevorderden, bijvoorbeeld om een boek te schrijven), en *vici* (voor zeer gevorderden, zeker goed voor een boek), gingen er in de periode 2000-2006 in totaal snel geteld 26 naar filosofische projecten. Trekken we de 5 geschiedkundige projecten daar vanaf, dan blijven er 21 projecten over. Van de 3 *vici* zijn er 2 anglo en is de derde een grensgeval; van de 9 *vidi* zijn er 9 anglo en 0 continentaal; en van de 9 *veni* zijn er 7 anglo en 2 continentaal. De uitslagen Anglo's-Continentalen zijn derhalve: 2,5-0,5 (*vici*), 9-0 (*vidi*) en 7-2 (*veni*). Ik sprak coulant van 'een opschuivende breuklijn'; minder coulant uitgedrukt zijn we hier getuige van een aardverschuiving.

F.A. Muller
Utrecht

Wishfull thinking 2

In W&O van zaterdag 6 januari reageert professor Jos de Mul op een artikel van Fred Muller, waarin deze had betoogd dat de Nederlandse filosofie zich de afgelopen jaren richting de Anglo-amerikaanse analytische filosofie ontwikkeld had. De Mul ontkent dit. De heren werken allebei op de Faculteit Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Blijkbaar

ontmoeten ze elkaar daar niet, want ze vechten hun meningsverschillen uit in de kolommen van deze krant.

Na een foutief citaat van Hegel (die immers nietriep 'um so schlimmer für die Wirklichkeit', maar 'um so schlimmer für die Tatsachen') zwaait De Mul in zijn artikel met het woord 'coherentie', waarvan hij de betekenis niet kent. Hoe is anders te verklaren dat hij tegen Mullers constatering dat de Nederlandse filosofie Angelsaksisch wordt, het argument gebruikt dat werk van de door hem geprezen 'andere' filosofen van de techniek beter is omdat het gepubliceerd gaat worden in ... Amerika? Inderdaad is het zo, net als De Mul schrijft, dat de tegenstelling tussen zogenaamde continentale, Franse en Duitse filosofie aan de ene kant en Angelsaksische aan de andere achterhaald is. Maar dat komt omdat de continentale filosofie niet meer bestaat; die is opgedroogd en in rook opgegaan. Dat blijkt ook uit het door De Mul 'pikant' genoemde feit dat er geen enkele continentale filosoof van voldoende statuut te vinden was om zitting te nemen in een internationale commissie die het Nederlandse wijsgerige onderzoek moest beoordelen. De Mul verwijt Muller dat hij geen rekening houdt met de werkelijkheid; je vraagt af op welke planeet De Mul leeft, het zal wel een site in cyberspace zijn. Verkeerd citeren, drogredeneringen, de feiten niet kennen, het zijn domme maar vergeeflijke fouten. Onvergeeflijk, daarentegen, is dat De Mul verslag uitbrengt over de vergadering na afloop van de verdediging van de proefschriften die Muller ter adstructie van zijn betoog opvoert. Afgezien van het feit dat het andermaal een drogredenering is, dit keer een beroep op autoriteit – ik heb gelijk, want ik ben hoogleraar, terwijl Muller 'slechts' onderzoeker is – geeft het natuurlijk volstrekt niet te pas om uit de school te klapen over geheim academisch beraad over de kwaliteit van proefschriften. Dat mag gewoon niet. Bij gebrek aan geldige argumenten moet De Mul wanhopig zijn geweest.

Menno Lievers
Leiden

Wishful thinking 4

'Wie in een glazen huis woont, moet niet met stenen gooien' dacht ik na lezing van uw artikel waarin de staf wordt gebroken over het gebrekkige taalgebruik en spelvaardigheid van de hedendaagse studenten. Ik had toen net in uw bijlage (W&O, 13 januari) de ingezonden brieven gelezen waarin u tot driemaal toe wishful thinking in de kopjes verkeerd spelt! Hierbij kwam mij nog een ander adagium in gedachten!

A.J. van Essen
Eelde

Wishful thinking 5

In mijn reactie op Fred Mullers stelling dat er een fundamentele verschuiving plaatsvindt van continentale naar Anglo-Amerikaanse filosofie ('Denkend westwaarts' W&O, 30 december 2006), betoogde ik dat hij zich ten onrechte beroept op het oordeel van het QANU onderzoeksvisitatierapport, aangezien daaruit blijkt dat als er al sprake is van een kwaliteitsverschuiving, die juist in het voordeel van de continentalen is ('Wishful thinking 1', W&O, 6 januari, 2007). Vorige week bracht Muller daar tegenin dat de Anglo's de afgelopen periode veel beter hebben gescoord bij het verwerven van veni, vidi en vici subsidies (NWO). Dat klopt en verdient een compliment, maar dit betreft slechts één segment van de NWO-subsidiepot (naast bijvoorbeeld programmasubsidies) en de NWO-wervingskracht is bovendien verdisconteerd in het totaaloordeel van de QANU. Dat oordeel luidt dat de kwaliteit van het merendeel van het continentale én Anglo-onderzoek in Nederland 'very good' tot 'excellent' is. Verder heb ik niet beweerd dat het aantal Anglo's en continentalen even groot is, maar dat het 'aandeel van beide tradities nagenoeg gelijk is gebleven'.

Enkele decennia geleden waren er inder-

daad nauwelijks Anglo's, maar dat gold ook voor continentalen. Voor de oprichting van de Centrale Interfaculteit (1960) was er maar een handjevol filosofen, die werkten bij een letterenfaculteit of een natuurwetenschappelijke faculteit. Sindsdien zijn beide tradities gegroeid als kool en, op verschillende manieren, succesvol geïnternationaliseerd. De ad hominem argumenten van Menno Lievers ('Wishful thinking 2', W&O, 6 januari 2007) laat ik liever onbesproken. Ik wil hier slechts één insinuatie ontzenuwen, omdat die niet alleen mij raakt. Hoewel Fred Muller en ik soms hartstochtelijk en openbaar van mening verschillen, kun-

nen we het op het persoonlijke vlak uitstekend met elkaar vinden. Precies dat maakt het werken aan de Rotterdamse Faculteit der Wijsbegeerte zo aangenaam en stimulerend.

Jos de Mul
Rotterdam

